

‘Ο όσιος Σισώης

Ποιός ήταν ο όσιος Σισώης και πότε έζησε; Τη ζωή του μοναχού αυτού, που έζησε στην έρημο της Θηβαΐδας τον 4ο αιώνα, την εποχή που στην Αίγυπτο άνθουσε ο άναχωρητισμός, την βρίσκουμε τον 14ο αιώνα. Οι πρώτες δέ εικονογραφικές μαρτυρίες για τό βίο του, είναι του 16ου αϊ. Βλέπουμε δηλαδή τον έρξασμένο αυτό όσιο να εμφανίζεται στην τέχνη του Βυζαντίου μαζί με τό ρεζιμα άπαισιοδοξίας στη φιλοσοφία: ‘Η Κωνσταντινούπολη δέν είναι πιά κυρίαρχος τό άνατολικού χριστιανικού κόσμου και οι πιστοί αντιμετώπιζου με τραγικότητα τό θάνατο. ‘Ο βυζαντινός κόσμος σκέφτεται τόν προορισμό του.

‘Ο όσιος Σισώης — ή Σισίσιος σύμφωνα με τη ρομανική παράδοση — εμφανίζεται, γέρος πιά μέ λιγυστά μαλλιά και μακριά γένια σε μία τοιογραφία της Μονής της Παναγίας Μαυριώτισσας, του 1552, μπροστά σ’ έναν άνοιχτό τάφο. Δίπλα του υπάρχει μία έπιγραφή:

‘Ο ΟΣΙΟΣ ΣΙΣΩΗΣ ός ουδέποτε έωρακάς άν(θρωπον) / νεκρόν συμβιωτεουσής μόν(ης) / έν τη ήσυχω και μακαρίας έρήμου, δι’ ό/λοκλήρου της ζωής αυτού, / κατά δέ συγ/

κυρίαν οι/κονομικής / τυχών ήριον, έν ψ άν(θρωπος) τέβαπτο. Ιδών γούν / και έκπλαγείς και έκθα/μβος γεγοώς, έφη: [...].

Τρομάζει ό όσιος θλέποντας τούς σκελετούς και συλλογίζεται τη ματαιότητα της ίδιας της ζωής και τό αναπόφευκτο του θανάτου.

Στη Μονή της Λαύρας, στόν ‘Αθω, γύρω στό 1527 μέ 1535, ό Θεοφάνης ό Κρης φιλοτέχνησε μία τοιογραφία μέ τόν άγιο Σισώη που φέρει την έπιγραφή:

‘Οράν σε τάφε δειλιώ σου / την βίαν και καρδιοστά/λακτον δάκρυον χέω χρέος τό κοινόφλητον εις νούν λαβάνω πώς γάρ μέλλω δι/ελευθίνπερας τοιοϋτον αι αι / θάνετε τίς δύναται / φυγειν σε.

Και ό όσιος Σισώης συνεχίζει να έκφραζει τούς φόβους και τούς προβληματισμούς της νικημένης πιά βυζαντινής αυτοκρατορίας σε ένα δωδεκανησιακό τρίπτυχο (Μεγίστη, Καστελλορίζο):

Γής επέθην γυμνός, γυμνός θ’ υπό γαιαν άπειμι. Και τί μάτην μοχθώ, γυμνόν όράν τό τέλος.

‘Η έπιγραφή αυτή θρίσκειτά πάνω στό σαρκοφάγο που κοιτάζει ό όσιος.

‘Αλλά ή παράδοση δέν άρκεϊται στό να τονίσει τη ματαιότητα των ένκοσμίων μέσα από λόγια γραμμένα πάνω σε μία σαρκοφάγο άπλών θνητών. ‘Η τελλολογική φιλοσοφία των χρόνων κάνει τόν άγιογράφο της Μονής Βαρλαάμ των Μετεώρων, Γεώργιο Φράγκο (1556) να παραστήσει τόν όσιο Σισώη μπροστά στόν τάφο του Μεγάλου ‘Αλεξάνδρου, ήρωα των Χριστιανών - άν και προχριστιανικός βασιλιάς - χάρη στόν «έξελληνισμό βαρθάρων».

‘Οράν ό μέγ(ας) έν άσκηταις / Σιωής άτάφου του βασι/λέως ‘Ελλήν(ων) ‘Αλεξάνδρου / τό σώμα του πάλαι λάμ/ψαν(τος) έν δόξη, φρίττει / και τό άστατον του καιρού και (της) δόξης τούτων προσκαιρ(ων) λυπηθείς, Ιδού κλαίει, αι αι / θάνετε τίς δύνατε (sc. δύναται) φυγειν σε.

Ένώ τό 1783 στη Μονή Ξηροποτάμου στόν ‘Αθω, όταν πιά ή βυζαντινή αυτοκρατορία είναι μόνο μία άνάμνηση, δίπλα στόν τάφο που κοιτάζει ό όσιος Σισώης υπάρχει ή δραματική έπιγραφή

‘Οράν έφριξα βασιλέα τόν μέγαν./ Πώς σολήκων γέγονε θρώμα δυσώδες;

Μέσα, λοιπόν, από την εικονογραφία του όσιου Σισώη παρακολουθούμε τό φόβο του θανάτου ολόκληρου του βυζαντινού κόσμου που έχει δει μία αυτοκρατορία να καταρρέει και φιλοσοφεί πάνω στη ματαιότητα των ένκοσμίων. Βέβαια, ό Χριστιανισμός έχει τό προτέρημα, σε σχέση μέ την αρχαία έλληνική θρησκεία, να είναι άξια στην όδύνη, να την καθιστά «θετικό στοιχείο» τόσο που οι Χριστιανοί την άνοητώσαν για τις σωστικές της ιδιότητες.

Στην αρχαιότητα, άν και δέν γύρευαν την όδυνη, άν και δέν της άπέδιδαν σωστικές ιδιότητες, της άναγνώριζαν κάποιο νόημα που την έκανε ύποφερτη: Φυσικές καταστροφές, Ήρρασιες, σεισμοί, πλημμύρες, κοινωνικές άδικίες, πόλεμοι έχουν ένα νόημα και ή βασική στιγμή είναι εκείνη κατά την οποία ό άνθρωπος — μέσω της μαντικής, της άποκάλυψης ή άλλης ένέργειας — ανακαλύπτει την αιτία του κακού. Τότε ή όδυνη γίνεται ύποφερτη όπως στη θυσία του ‘Αβραάμ.

Σημείωση

Γιά περισσότερες πληροφορίες βλ. STICHEL Rainer, Studien zum Verhältnis von Text und Bild spät- und nachbyzantinischer Vergänglichkeitsdarstellung, Oesterreichische Akademie der Wissenschaften, Wien 1971.